

Dapsy Gizella — a magyar szüfrazsett

Losoncnak — dokumentumok tanúsága szerint — már századunk elején is voltak polgárai, akik az elnyomottak védelmére keltek. Ezúttal egy ilyen esetet kívánok itt feleleveníteni, mivel ennek „főhőse” Losonc egyik szülőtte. Dapsy Kálmán „óvóbácsi”-ről és Gizelláról a lányáról lenne szó. Dapsy Kálmán az 1844. február 18-án megnyílt első losonci óvodának — Karády Ignác (Kossuth Lajos gyermekeinek későbbi nevelője) mellett — az első óvója volt. Losoncról 1885-ben került Szeghalomra. A népes család legidősebb gyermeke volt Gizella, aki aztán Szeghalmon cseperedett fel, s vált haladó eszmékért hevülő egyénné. Dapsy Gizella Losoncon, 1883. január 18-án született. (Ez a helyes évszám a lexikonokban megjelent születésére vonatkozó adat téves.)

Dapsy Gizella — írói nevén Nil — izzig-vérig közéleti ember volt. Már 1902-ben, mint kezdő óvónő, élre állt a megyebeli óvónők szervezkedésének és megalakította az óvókört. Ebben az időben nagy hatást tett rá György Aladár személye, aki az I. Internacionálé tagjaként Marx Károly barátságát élvezte, és a magyar egyetemes művelődés kiváló szervezője és propagátora volt a századforduló éveiben. György Aladár felismerte a fiatal írónő tehetségét és támogatta pályára lépése idején. Nil hamarosan országos hírnő lett. Az ország valamennyi számottevő irodalmi lapja, folyóirata és napilapja közölte írásait, amiket 13 kötetben és különböző antológiákban adtak ki.

A kor haladó eszméit valló írókkal levelezett, találkozott és barátkozott. Így Bodor Aladár losonci tanárral és költővel, Oláh Gáborral, Szávay Gyulával, Csáth Gézával, Gyóni Gézával, Kosztolányi Dezsővel és Ady Endrével. Az Ady Endrével történt első találkozásuk után örök barátság szövődik kettőjük között. Férje Rozsnyai Kálmán író volt, a kor egyik legműveltebb embere, Oscar Wilde barátja és műveinek fordítója.

Dapsy Gizella jól ismerte az elnyomottak sorsát, mindig a haladás oldalán állott és az (1918—1919-es forradalom alatt is a Tanácsköztársasághoz csatlakozott. A szeghalmi proletár-asszonyok szervezetének a „Szervezett Munkásnők Pártjának” elnöke, az ideiglenes munkástanács, majd a direktórium vezető tagja lett. A proletárdiktatúra idején a szeghalmi közművelődési törekvések Dapsy Gizella nevéhez fűződtek. A Szervezett Munkásnők Pártjának célkitűzéseit és alapszabályait is Dapsy Gizella dolgozta ki. A diktatúra leverése után Dapsy Gizellát és férjét veszedelmes kommunista vezetőknek minősítették, akiknek Szeghalmon való maradásuk „közveszélyes”. Előbb a megszálló román csapatok vitték el két évre, azután Horthyék zárták börtönbe, s a bíróság állásvesztésre ítélte. Majd internálták, végül pedig 1927-ben kitelepítették Nógrádverőcére. Otthonuk azonban még ekkor is a baloldali művészvilág látogatott helye volt. Karinthyék, Devecseriek, az Ady család, Ignác Rózsa, Ascher Oszkár, Gorka Géza és sokan mások álltak velük szoros baráti kapcsolatban.

A meghurcoltatások és a börtönélet annyira megviselték, hogy 1940. április 30-án, 57 éves korában Budapesten meghalt. Nógrádverőcén temették el. Emlékét Szeghalom ma is hűen őrzi. A lakóházán ott áll a méltó emléktábla: „E házban élt 25 évig és Nil néven írt DAPSY GIZELLA — 1883—1940 — írónő, az 1918—19-es forradalom bátor harcosa”. A 100. évforduló alkalmából (1983) szeghalom tanácsa ünnepséget rendezett, megkoszorúzták emléktábláját. A ma már várossá vált Szeghalom tanácsa kiadta válogatott írásait és gazdag munkásságának történetét. Szülővárosa, Losonc sajtója cikkekben méltatta a 100. év előtti születését.

Dapsy Gizella a magyar szüfrazsett, az emberi haladás híve volt, egész életében az emberi haladásért dolgozott. Versei utóljára 1983-ban Szeghalmon jelentek meg „Öseim tükre” című verseskötetben, Borzsné Vékony Ilona szerkesztésében és Miklya Jenő, a Baráti Kör titkárának előszavával.

Sólyom László